

EUROOPA HARTA NAISTE JA MEESTE VÕRDÕIGUSLIKKUSE KOHTA KOHALIKUS ELUS

Euroopa kohalikele ja regionaalsetele omavalitsustele suunatud harta, millega võetakse kohustus edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust, kasutades selleks oma volitusi ning partnerlussuhteid.

Harta koostajaks ning edendajaks on Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu.

SISSEJUHATUS

Euroopa harta naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta kohalikus elus on suunatud Euroopa kohalikele ja regionaalsetele omavalitsustele, keda kutsutakse üles hartat allkirjastama, võtma avalikkuse ees ametlikult kohustust järgida naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtet ning täitma oma territooriumil hartas sätestatud kohustusi.

Nimetatud kohustuste elluviimise hõlbustamiseks võtab hartale allkirja andnud omavalitsus endale kohustuse töötada välja soolise võrdõiguslikkuse edendamise tegevuskava, milles ta sätestab antud eesmärgi saavutamise seisukohast olulised prioriteedid, tegevused ja ressursid.

Lisaks kohustub harta allkirjastanud omavalitsus tegema koostööd kõigi oma territooriumil paiknevate institutsioonide ja organisatsioonidega võrdõiguslikkuse saavutamiseks tegelikkuses.

Harta töötati välja Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu poolt aastail 2005-2006 elluviidud projekti raames allpool nimetatud partnerite koostöös. Projekti toetas Euroopa Komisjon naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise 5. tegevusprogrammi kaudu.

* * * * *

Naiste ja meeste võrdõiguslikkus kujutab endast kõigi inimeste põhiõigust ning olulist väärtust kõikide demokraatlike riikide jaoks. Soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks tuleb nimetatud õigust mitte ainult juriidiliselt tunnustada, vaid seda ka kõikides eluvaldkondades, st poliitikas, majanduses, sotsiaal- ja kultuuri valdkonnas tõhusalt rakendada.

Põhimõtte korduvatest ametlikest tunnustamistest ning tehtud edusammudest hoolimata pole aga naiste ja meeste võrdõiguslikkust igapäevaelus veel saavutatud. Naistel ja meestel pole

tegelikkuses ühesuguseid õigusi. Püsib sotsiaalne, poliitiline, majanduslik ja kultuuriline ebavõrdsus, nt palgavahed ja naiste vähenenud esindatus poliitikas.

Nimetatud ebavõrdsuse ilmingud tulenevad sotsiaalsetest konstruktsioonidest, mis põhinevad arvukatel soolistel stereotüüpidel, mida kohtab perekonnas, hariduses, meedias, töö sfääris, ühiskonna ülesehituses, st mitmetes valdkondades, kus on võimalik midagi muuta, kui võtame omaks uue lähenemise ning viime ellu struktuurseid muudatusi.

Inimesele kõige lähemal seisva valitsusstruktuurina esindavad kohalikud ja regionaalsed omavalitsused tasandit, millel on kõige paremad võimalused ebavõrdsuse jätkumise ja taastootmise vastu võitlemiseks ning võrdsuse printsiipi jälgiva ühiskonna edendamiseks. Kohalikud ja regionaalsed omavalitsused saavad oma võimupädevuse ning koostöö kaudu mitmete kohalike protsessiosalistega astuda konkreetseid samme naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamiseks.

Lisaks on lähimuse põhimõtte erilise tähtsusega naiste ja meeste poolt võrdõiguslikkusele omatava õiguse praktilisel elluviimisel. See põhimõtte kehtib kõigi, nii Euroopa, üleriigilise, regionaalse kui kohaliku valitsemise tasandi kohta. Samas kui Euroopa kohalikud ja regionaalsed omavalitsused täidavad väga erinevaid ülesandeid, saavad ja peavad nad kõik andma oma postitiivse panuse võrdõiguslikkuse edendamisele praktikas, nii et selle mõju oleks tuntav kohalike elanike igapäevaelus.

Lähimuse põhimõttega on lähedalt seotud ka kohaliku ja regionaalse omavalitsuse põhimõtted. 1985. aastast pärinev Euroopa Nõukogu kohalike omavalitsuste harta, millele suur enamus Euroopa riike alla kirjutas, rõhutab "*kohalike võimuorganite õigust ja võimet seaduse piires ja kohalike elanike huvides korraldada ja juhtida valdavalt nende vastutusalasse kuuluvast ühiskonnaelust.*" Võrdõiguslikkusele omatava õiguse elluviimine ja edendamine peab olema kohaliku omavalitsuse kontseptsiooni keskmes.

Kohalik või regionaalne demokraatia peab võimaldama teha kõige sobivamaid valikuid igapäevaelu konkreetsetes aspektides nt nagu eluase, turvalisus, ühiskondlik transport, töö ja tervis.

Lisaks võimaldab naiste täielik kaasamine kohalike ja regionaalsete poliitikate väljatöötamisse ja elluviimisse arvestada naiste elukogemusi, teadmisi ja loovust.

Kui me tahame saavutada võrdõiguslikku ühiskonda, on vaja, et kohalikud ja regionaalsed omavalitsused võtaksid oma poliitikates, organisatsioonis ja tegevustes täiel määral arvesse sugupoolte aspekti. Nii tänases kui homses maailmas on naiste ja meeste tegelik võrdõiguslikkus majandusliku ja sotsiaalse edu võti – mitte ainult Euroopa ja siseriiklikul tasandil, vaid ka regioonides, linnades ja kogukondades.

* * * * *

Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu ning tema kohalike ja regionaalsete omavalitsuste valitud naisesindajate komitee on mitmete aastate vältel aktiivselt tegelnud naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisega kohalikul ja regionaalsel tasandil. 2005. aastal juurutas Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu konkreetse töövahendi: võrdõigusliku linna kontseptsiooni. Tuues välja mõningate Euroopa linnade ja omavalitsuste eesrindliku praktika, pakub "võrdõigusliku linna kontseptsioon" meetodika naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamiseks kohalikul ja regionaalsel tasandil. Käesolev harta tugineb antud valdkonnas seni saavutatule.

Kohalike ja regionaalsete omavalitsuste rolli soolise võrdõiguslikkuse edendamisel kinnitati ka 1998. aastal vastu võetud Rahvusvahelise Kohalike Omavalitsuste Liidu (IULA – International Union of Local Authorities) ülemaailmses deklaratsioonis "Naised kohalikus omavalitsuses".

Uus ülemaailmne organisatsioon Ühinenud Linnad ja Kohalikud Omavalitsused käsitleb naiste ja meeste võrdõiguslikkust ühe oma prioriteetse eesmärgina.

SISSEJUHATUS

Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu, kes esindab Euroopa kohalikke ja regionaalseid omavalitsusi, koostöös alljärgnevate partneritega:

Küprose Kohalike Omavalitsuste Liit
Baski Omavalitsuste Liit
Ayuntamiento de Cartagena
Ayuntamiento de Valencia
Soome Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Liit
Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu Prantsuse sektsioon (AFCCRE)
Maison du Temps et de la Mobilité (Belfort)
Saint Jean de la Ruelle linn
Ungari Kohalike Omavalitsuste Üleriigiline Liit (TÖOSZ)
AICCRE Federazione Toscana
Tšehhi Vabariigi Linnade ja Omavalitsuste Liit (SMO ČR)
Poola Linnade Liit (ZMP)
Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu Itaalia sektsioon (AICCRE)
Bulgaaria Vabariigi Kohalike Omavalitsuste Üleriigiline Liit (NAMRB)
Luksemburgi Linnade ja Omavalitsuste Liit (SYVICOL)
Hispaania Omavalitsuste ja Provintside Liit (FEMP)
Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu Saksa sektsioon (RGRE)

meenutades, et Euroopa Ühendus ja Euroopa Liit rajanevad põhiõigustele ja vabadustele, sealhulgas naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisele ning et senised Euroopa edusammud antud valdkonnad on tuginenud Euroopa õigusaktidele;

meenutades ÜRO inimõiguste rahvusvahelist õigusraamistikku, eriti Inimõiguste ülddeklaratsiooni ning Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni, mis võeti vastu 1979. aastal;

rõhutades Euroopa Nõukogu olulist panust naiste ja meeste võrdõiguslikkuse ja kohaliku omavalitsuse edendamisse;

võttes arvesse, et naiste ja meeste võrdõiguslikkus viitab valmisolekule astuda samme kolmes tema saavutamiseks vajalikus üksteist täiendavas aspektis, milleks on otsese ebavõrdsuse kaotamine, kaudse ebavõrdsuse väljajuurimine ning võrdsuse printsiibile üleshitatud demokraatia saavutamist toetava poliitilise, õigusliku ja sotsiaalse keskkonna kujundamine;

taunides jätkuvat lahknevust võrdõiguslikkusele omatava õiguse de jure tunnustamise ning tema tegeliku ja tulemusliku rakendamise vahel;

võttes arvesse, et kohalikud ja regionaalsed omavalitsused etendavad ja peavad etendama Euroopas olulist rolli kodanike ja elanike jaoks võrdõiguslikkusele, eriti naiste ja meeste võrdõiguslikkusele omatava õiguse elluviimisel kõigis oma vastutusvaldkondades;

võttes arvesse, et naiste ja meeste tasakaalustatud osalus ja esindatus otsuste tegemisel ning juhtivatel kohtadel on demokraatia suhtes olulise tähtsusega;

saades oma tegevuse jaoks innustust just 1979. aastal vastu võetud Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonist, 1995. aasta ÜRO Pekingi deklaratsioonist ja tegevusplatvormist ning 2000. aasta ÜRO Peaassamblee 23. eristungjärgu resolutsioonist (Peking +5), Euroopa Liidu põhiõiguste hartast, 1996. aasta

detsembrikuu nõukogu soovitusel naiste ja meeste tasakaalustatud osaluse kohta otsuste tegemisel ning 1998. aastal vastu võetud Rahvusvahelise Kohalike Omavalitsuste Liidu ülemaailmsest deklaratsioonist naiste kohta kohalikes omavalitsustes;

soovides tähistada 25 aasta möödumist ÜRO Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni jõustumisest 1981. aastal;

on Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu koostanud Euroopa harta naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta kohalikus elus ning kutsub Euroopa kohalikke ja regionaalseid omavalitsusi üles hartat allkirjastama ning ellu viima.

I OSA ALUSPÕHIMÕTTED

Käesolevale Euroopa hartale naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta kohalikus elus allakirjutanud tunnistavad oma tegevuse aluspõhimõtetena alljärgnevat:

1. Naiste ja meeste võrdõiguslikkus on üks inimese põhiõigusi

Kohalikud ja regionaalsed omavalitsused peavad nimetatud põhiõigust ellu viima kõigis oma vastutusvaldkondades, sh seonduvalt oma kohustusega likvideerida kõik nii otsese kui kaudse diskrimineerimise vormid.

2. Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse tagamiseks tuleb tegelda mitmekordse diskrimineerimise ning mitmest aspektist ebasoodsama olukorraga

Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisel tuleb tegelda mitmekordse diskrimineerimise ja halvemusega, mis tuleneb lisaks soost ka rassist, nahavärvist, rahvuslikust ja sotsiaalsest päritolust, geneetilistest iseärasustest, keelest, religioonist või usust, poliitilistest või muudest arvamustest, rahvusvähemusse kuulumisest, varalisest seisundist, sünnipärasest, puudest, vanusest, seksuaalsest sättumusest või sotsiaal-majanduslikust staatusest.

3. Naiste ja meeste tasakaalustatud osalemine otsuste tegemisel on demokraatliku ühiskonna eeltingimus

Naiste ja meeste võrdõiguslikkusele omatav õigus seab eelduseks, et kohalikud ja regionaalsed omavalitsused rakendavad kõiki abinõusid ning võtavad vastu kõik asjakohased strateegiad naiste ja meeste tasakaalustatud esindatuse ning osalemise tagamiseks kõikides otsustusprotsessides.

4. Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamise peamiseks tingimuseks on sooliste stereotüüpide kaotamine

Kohalikud ja regionaalsed omavalitsused peavad aitama kaotada stereotüüpe ja takistusi, mis põhjustavad naiste ebavõrdset staatust ning ebavõrdseid tingimusi ning mis viivad naiste rolli ebavõrdsele hindamisele poliitikas, majanduses, sotsiaal- ning kultuuri valdkonnas.

5. Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamiseks on vajalik sugupoolte aspekti integreerimine kohalike ja regionaalsete omavalitsuste kõigisse tegevustesse

Kohalike elanike elu mõjutavate poliitikate, meetodite ja vahendite väljatöötamisel tuleb arvestada sugupoolte aspekti – nt "soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise"¹ strateegiat ja

---

¹ Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine: 1997. aasta juulis defineeris ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (ECOSOC) soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kontseptsiooni alljärgnevalt: "Sugupoolte aspekti integreerimine on mis tahes kavandatud tegevuse, sh õigusaktide, poliitikate ja programmide naistele ja meestele avalduva mõju hindamise protsess, mis leiab aset kõikides

"eelarvete sootundlikku koostamist"². Sel eesmärgil tuleb arvestada ning analüüsida naiste kohaliku eluga seonduvaid kogemusi, sh nende töö- ja elutingimusi.

6. Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamiseks on vaja ressursidega tagatud tegevuskavasid ja programme.

Kohalikud ja regionaalsed omavalitsused peavad koostama soolise võrdõiguslikkuse edendamise tegevuskavasid ja programme, mille elluviimine oleks tagatud nii rahaliste kui inimressurssidega.

Nimetatud põhimõtted on aluseks allpool III osas loetletud artiklitele.

II OSA HARTA JA SELLEGA VÕETUD KOHUSTUSTE ELLUVIIMINE

Allakirjutanu kohustub astuma alljärgnevatid konkreetseid samme käesoleva harta sätete elluviimiseks:

(1) Iga hartale allakirjutanu töötab välja ja võtab vastu mõistliku ajaperioodi raames - mis ei ületa 2 aastat allakirjutamise hetkest - võrdõiguslikkuse edendamise tegevuskava ning viib selle ellu.

(2) Võrdõiguslikkuse tegevuskavas sätestatakse allakirjutanu eesmärgid ja prioriteedid, kavandatakse meetmed ja eraldatavad ressursid selleks, et hartat ja selles sätestatud kohustusi ellu viia. Tegevuskavas näidatakse ära ka tema rakendamise ajakava. Juhul, kui allakirjutanal võrdõiguslikkuse tegevuskava juba eksisteerib, vaatab ta selle läbi tagamaks, et tegevuskavas käsitletakse kõiki käesoleva harta seisukohast olulisi küsimusi.

(3) Allakirjutanu viib enne tegevuskava vastuvõtmist läbi ulatuslikud konsultatsioonid ning levitab seda pärast vastuvõtmist laialdaselt. Samuti annab ta korrapäraselt ja avalikult aru tegevuskava elluviimise käigust.

(4) Allakirjutanu vaatab oma tegevuskava vastavalt kujunenud olukorrale läbi ning koostab iga järgneva perioodi kohta edasise tegevuskava.

(5) Allakirjutanu kohustub põhimõtteliselt tegema koostööd hindamissüsteemi raames, mis luuakse harta elluviimisel tehtud edusammude hindamiseks ning Euroopa kohalike ja regionaalsete omavalitsuste abistamiseks, võimaldamaks neil üksteiselt õppida ning omandada efektiivseid meetmeid naiste ja meeste võrdõiguslikkuse suurendamiseks. Allakirjutanu teeb nimetatud eesmärgi saavutamiseks oma võrdõiguslikkuse tegevuskava ja muud asjakohased avalikud materjalid kõigile kättesaadavaks.

(6) Allakirjutanu informeerib Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Nõukogu kirjalikult harta allakirjutamise faktist, näidates ära allakirjutamise ajahetke ning kontaktisiku/-organisatsiooni edasiseks koostööks harta elluviimisel.

---

valdkondades ja kõikidel tasanditel. See on strateegia, mille abil naiste ja meeste probleemid ning kogemused lülitatakse lahutamatu osana mis tahes poliitikate ja programmide väljatöötamisse, elluviimisse, järelevalvesse ja hindamisse kõikides poliitika, majandus- ja ühiskonnaelu valdkondades, et tagada ühtmoodi kasu nii naistele kui meestele ning välistada soolise ebavõrdsuse edasikestmine. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise lõppeesmärgiks on soolise võrdõiguslikkuse saavutamine."

² Eelarvete sootundlik koostamine kujutab endast soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise rakendamist eelarveprotsessis. Tegemist on eelarvete soopõhise hindamisega ning sugupoolte aspekti arvestamisega eelarveprotsessi kõikidel etappidel ning tulude ja kulude restruktureerimisega soolise võrdõiguslikkuse edendamise eesmärgil.

III OSA

DEMOKRAATLIK ARUANDMISE KOHUSTUS

Artikkel 1

(1) Allakirjutanu võtab omaks, et naiste ja meeste võrdõiguslikkusele omatav õigus on demokraatia oluline eeltingimus ning et demokraatlik ühiskond ei saa lubada naiste oskuste, teadmiste, kogemuste ja loovuse eiramist. Sel eesmärgil peab ta tagama erineva tausta ning erinevatest vanusegruppidest naiste võrdse kaasamise, esindatuse ja osaluse poliitilises ja avalikus otsustusprotsessis.

(2) Allakirjutanu kui demokraatlikult valitud organ, kes vastutab oma elanikkonna heaolu edendamise ning territooriumi arendamise eest, võtab endale seetõttu kohustuse edendada selle õiguse rakendamist kõigis oma tegevusvaldkondades, tehes seda kohaliku kogukonna demokraatliku juhi, teenuste pakkuja ja tellija, planeerija, seadusandja ning tööandja rollis.

POLIITILINE ROLL

Artikkel 2

Poliitiline esindatus

(1) Allakirjutanu tunnistab naiste ja meeste võrdset õigust hääletada, seada üles oma kandidatuuri ning olla valitavas ametis.

(2) Allakirjutanu tunnistab naiste ja meeste võrdset õigust osaleda poliitivate väljatöötamisel ja elluviimisel, töötada avalikes ametites ning tegelda kõigi avalike ülesannetega kõikidel valitsemise tasanditel.

(3) Allakirjutanu tunnistab tasakaalustatud esindatuse põhimõtet kõigis valitud ja avalikes ametites.

(4) Allakirjutanu võtab endale kohustuse rakendada kõiki põhjendatud meetmeid ülalnimetatud õiguste ja põhimõtte toetamiseks, sealhulgas:

- julgustada naisi registreerima hääletamisel osalemiseks, rakendama oma hääletamisõigust ning kandideerima avalikesse ametitesse;
- julgustada parteisid ning poliitilisi rühmitusi vastu võtma ning ellu viima naiste ja meeste tasakaalustatud esindatuse põhimõtet;
- julgustada sel eesmärgil parteisid ja poliitilisi rühmitusi astuma kõiki seaduslikke samme, sh seal, kus vajalik, viima sisse kvoote, suurendamaks kandidaadiks pürgivate ning seejärel valituks osutunud naiste arvu;
- muuta oma töökorda ning käitumisreegleid, nii et potentsiaalseid kandidaate ja valitud esindajaid ei heidutaks stereotüüpidele tuginev käitumine, keel ega ka ahistamine;
- võtta vastu abinõusid võimaldamaks valitud esindajail ühitada eraelu, tööd ja avalikku elu, nt tagades, et ajakavad, töömeetodid ning ülalpeetavate eest hoolitsemine võimaldaks kõigil valitud esindajail täiel määral osaleda.

(5) Allakirjutanu võtab endale kohustuse aidata kaasa ning rakendada tasakaalustatud esindatuse põhimõtet enda otsustus- ja konsultatiivorganeis ning organisatsioonist väljaspoole jäävatesse organitesse nimetamisel.

Seal, kus omavalitsuses antud hetkel naiste ja meeste tasakaalustatud esindatus puudub, püüab ta seda ellu viia alustel, mis pole vähemuses olevale sugupoolele vähemsoodne praegusest soolisest jaotusest.

(6) Lisaks võtab ta endale kohustuse tagada, et ükski avalik ega poliitiline ametikoht, kuhu ta esindaja nimetab või valib, poleks ei põhimõtteliselt ega ka praktikas stereotüüpsete hoiakute tõttu piiratud vaid ühe soo esindajaga või seal ei peetaks normaalseks, et esindatud on vaid ühe sugupoole esindajad.

Artikkel 3

Osalemine poliitilises ja ühiskonnaelus

(1) Allakirjutanu tunnistab, et kodanike õigus osaleda avalike asjade korraldamises on demokraatia aluspõhimõte ning et naistel ja meestel on õigus võrdselt osaleda oma regiooni, omavalitsuse ja kohaliku kogukonna valitsemises ning avalikus elus.

(2) Seoses avaliku osalemise erinevate vormidega oma asjade korraldamisel, nt osalemise kaudu nõuandvates komiteedes, naabruskonna nõukogudes, e-osalemise või kaasalöömise kaudu planeerimisalases tegevuses võtab allakirjutanu endale kohustuse tagada, et naistel ja meestel oleks ka tegelikkuses võimalik võrdselt osaleda. Seal, kus olemasolevad osalemise võimalused sellise võrdsuseni ei vii, võtab ta endale kohustuse töötada välja ja katsetada praktikas uusi meetodeid.

(3) Allakirjutanu võtab endale kohustuse edendada kõigist ühiskonnagruppidest, eriti vastasel juhul tõrjutuks jäävate vähemusgruppide naiste ja meeste aktiivset osalemist poliitilises ja avalikus elus.

Artikkel 4

Avalikkuse ees võetud kohustus edendada soolist võrdõiguslikkust

(1) Allakirjutanu kui demokraatlik juht ning oma kogukonna ja territooriumi esindaja võtab endale avalikkuse ees ametlikult kohustuse edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kohalikus elus, mille hulka kuulub:

- teatamine harta allakirjutamisest allakirjutanu poolt, mis järgneb harta aruteludele allakirjutanu kõige kõrgemas esindusorganisis ning tema poolt harta vastuvõtmisele;
- kohustuse võtmine, et hartaga võetud kohustused viiakse ellu ning antakse korrapäraselt ning avalikult aru võrdõiguslikkuse tegevuskava elluviimisest;
- kohustuse võtmine, mille kohaselt allakirjutanu ning tema valitud liikmed järgivad ning hoiavad soolise võrdõiguslikkuse kontekstis kinni headest käitumisstandarditest.

(2) Allakirjutanu kasutab oma demokraatlikke volitusi julgustamaks teisi poliitilisi ja avalikke institutsioone ning kodanikuühiskonna organisatsioone astuma samme naiste ja meeste võrdõiguslikkuse tagamiseks praktikas.

Artikkel 5

Partneritega tehtav koostöö soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks

(1) Allakirjutanu võtab endale kohustuse teha koostööd kõigi oma partneritega nii avalikust kui erasektorist, ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega naiste ja meeste võrdõiguslikkuse

suurendamiseks kõigis oma tegevusvaldkondades. Eriti püüab ta sel eesmärgil teha koostööd sotsiaalpartneritega.

(2) Allakirjutanu konsulteerib võrdõiguslikkuse tegevuskava väljatöötamisel ja läbivaatamisel ning teistes võrdõiguslikkusega seotud tähtsates küsimustes partnerasutuste ja -organisatsioonidega, sh sotsiaalpartneritega.

Artikkel 6 Stereotüüpidega võitlemine

(1) Allakirjutanu võtab endale kohustuse seista vastu sellistele eelarvamustele, tavadele, keele ja kujundite kasutamisele, mis rajanevad ühe või teise sugupoole üleolekule või alaväärtuslikkusele või naiste ja meeste stereotüüpsetele rollidele; ning kohustub neist võimalikult palju hoiduma.

(2) Allakirjutanu tagab, et tema nii avalikkusele suunatud kui organisatsioonisisene infovahetus on täielikult kooskõlas võetud kohustusega ning et see aitab kaasa naistest ja meestest positiivse kuvandi loomisele ning positiivsete näidete toomisele.

(3) Allakirjutanu aitab ka oma töötajail nii koolituse kui muude meetodite kaudu ära tunda ning kaotada stereotüüpseid hoiakuid ja käitumisviise ning korrastab sel eesmärgil oma käitumisstandardeid.

(4) Allakirjutanu organiseerib tegevusi ja kampaaniaid teadvustamiseks seda kahjulikku rolli, mida stereotüübid naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamise seisukohast etendavad.

Artikkel 7 Hea valitsemise ja konsultatsioonid

(1) Allakirjutanu tunnustab naiste ja meeste õigust sellele, et nende küsimustega tegeldakse võrdselt, erapooletult, õiglaselt ning mõistliku ajaperioodi piires, mille hulka kuuluvad

- õigus olla ära kuulatud enne ükskõik missuguse otsuse vastuvõtmist, mis võib inimest ebasoodsalt mõjutada;
- võimuesindaja kohustus oma otsust põhjendada;
- õigus saada inimest mõjutavate küsimuste kohta asjakohast informatsiooni.

(2) Allakirjutanu tunnustab, et poliitikate ja otsuste tegemise kvaliteet võib paraneda, kui luuakse võimalused konsulteerida juba varases staadiumis nendega, keda poliitikad ja otsused võivad mõjutada ning et on oluline, et naistele ja meestele tagatakse tegelikkuses võrdne ligipääs olulisele informatsioonile ning võrdsed võimalused oma seisukohtade esitamiseks.

(3) Seetõttu võtab allakirjutanu endale kohustuse astuda vastavalt vajadusele alljärgnevaid samme:

- tagamine, et informatsiooni andmisega seotud protseduurid arvestaksid naiste ja meeste vajadusi, sealhulgas nende ligipääsu informatsioonile ning kommunikatsioonitehnoloogiatele;
- tagamine, et konsultatsioonide läbiviimisel antakse neile, kelle seisukohti muidu tõenäoliselt kõige vähem kuulatakse, võimalus osaleda võrdsel alusel konsultatsiooniprotsessis ning et rakendatakse seaduslikke meetmeid, et see tegelikkuses nii ka toimuks;
- seal, kus vajalik, eraldi konsultatsioonide läbiviimine naistega.

SOOLISE VÕRDÕIGUSLIKKUSE ÜLDINE RAAMISTIK

Artikkel 8 Üldised kohustused

(1) Allakirjutanu võtab endale seoses oma võimupädevusega kohustuse tunnistada, austada ja edendada vastavaid õigusi ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtet ning võidelda soost tingitud ebasoodsama olukorra ning diskrimineerimisega.

(2) Käesolevas hartas sätestatud kohustused kohalduvad allakirjutanu suhtes ainult selles ulatuses, kus kohustused või kohustuste olulised aspektid jäävad tema õiguspädevusse.

Artikkel 9 Sugupoolte aspektist läbiviidav hindamine

(1) Allakirjutanu kohustub vastavalt käesolevas artiklis sätestatule teostama kõigis oma pädevusvaldkondades sugupoolte aspekti arvestavaid analüüse.

(2) Sel eesmärgil kohustub allakirjutanu koostama sugupoolte aspektist läbiviidavate hindamiste programmi vastavalt oma prioriteetidele, ressursidele ja ajakavale, mis lülitatakse võrdõiguslikkuse edendamise tegevuskavasse või mida seal arvestatakse.

(3) Sugupoolte aspektist läbiviidav hindamine sisaldab vastavalt vajadusele järgmisi samme:

- olemasolevate poliitikate, protseduuride, praktikate ja tavade ja nende kasutamise mahtude analüüsimist hindamaks, kas nad sisaldavad mingit ebaõiglast diskrimineerimist, kas nad tuginevad sooliste stereotüüpidele ja kas nad arvestavad adekvaatselt naiste ja meeste spetsiifilisi vajadusi;
- nii rahaliste kui muude ressursialduste läbivaatamist ülalnimetatud eesmärgil;
- prioriteetide ning vajadusel ka sihtmärkide kindlaksmääramist analüüsides tulenenud oluliste probleemide käsitlemiseks ning vajalike täienduste tegemiseks teenuste pakkumisel;
- uusi ja täiendavaid poliitikaid, protseduure ja ressursialduste muudatusi puudutavate oluliste ettepanekute hindamist varases etapis, määramaks kindlaks nende potentsiaalset mõju naistele ja meestele ning lõppotsuse vastuvõtmist nimetatud hindamistulemuste valguses;
- mitmekordse diskrimineerimise all kannatavate või mitmest aspektist halvemas olukorras olevate inimeste vajaduste ja huvide arvestamist.

Artikkel 10 Mitmekordne diskrimineerimine või halvemus

(1) Allakirjutanu tunnistab, et mis tahes alusel - nagu sugu, rass, etniline või sotsiaalne päritolu, geneetilised iseärasused, keel, religioon või usk, poliitilised või muud veendumused, rahvusvähemusse kuulumine, varanduslik seisund, sünnipära, puue, vanus või seksuaalne sättumus - asetleidev diskrimineerimine on keelatud.

(2) Allakirjutanu tunnistab lisaks, et vaatamata sellisele keelule kannatavad paljud naised ja mehed mitmekordse diskrimineerimise all või on mitmes suhtes ebasoodsamas olukorras, sealhulgas on ka kehvas sotsiaal-majanduslikus seisundis, millel on otsene mõju nende suutlikkusele teostada õigusi, mida käesolev harta sätestab või millele ta viitab.

(3) Allakirjutanu kohustub kõigis oma pädevusvaldkondades rakendama kõiki põhjendatud tegevusi mitmekordse diskrimineerimise või mitmes suhtes halvema olukorraga võitlemiseks, mille hulgas on

- tagamine, et võrdõiguslikkuse tegevuskava sisaldaks ning sugupoolte aspektist läbiviidavad hindamised tegeleksid mitmekordse diskrimineerimise ning mitmest aspektist ebasoodsama olukorraga;
- tagamine, et käesolevas artiklis mitmekordse diskrimineerimise ning mitmest aspektist ebasoodsama olukorraga kaasnevaid küsimusi arvestatakse käesoleva harta teiste artiklite all rakendatavate tegevuste ja meetmete puhul;
- avalike teavituskampaaniate korraldamine stereotüüpidega võitlemiseks ning mitmekordse diskrimineerimise all kannatavate ja mitmes suhtes ebasoodsamas olukorras olevate naiste ja meeste võrdne kohtlemine;
- erimeetmete rakendamine nais- ja meesmigrantide spetsiifiliste vajadustega tegelemisel.

TÖÖANDJA ROLL

Artikkel 11

(1) Allakirjutanu tunnistab tööandjana naiste ja meeste võrdõiguslikkusele omatavat õigust töö kontekstis, sealhulgas töö korraldamisel ning töötingimuste loomisel.

(2) Allakirjutanu tunnistab õigust ühitada kutsealast, ühiskondlikku ja eraelu ning õigust vääriskusele ja turvalisusele töökohal.

(3) Allakirjutanu võtab endale kohustuse rakendada nimetatud õiguste toetamiseks oma õiguspädevuse raames kõiki mõistlikke abinõusid, sh positiivseid meetmeid.

(4) Ülal punkt (3) all mainitud meetmete hulgas on:

(a) organisatsiooni töökorraldusega seotud poliitikate ja protseduuride ning tegevuskava tööga seotud punktide läbivaatamine ning elluviimine ebavõrdsuse käsitlemiseks mõistliku ajaperioodi piires, mis muuhulgas hõlmab ka:

- võrdset palka, sh võrdväärse töö eest võrdse palga maksmist;
- protseduure palga, tasude, palgasüsteemide ja pensionide läbivaatamiseks;
- meetmeid õiglase ning läbipaistva edutamise ning karjääriedenduse võimaluste tagamiseks;
- meetmeid naiste ja meeste tasakaalustatud esindatuse tagamiseks kõigil tasanditel, eriti tasakaalu saavutamiseks kõrgematel juhtimistasanditel;
- meetmeid tööde igasuguse soopõhise segregatsiooni käsitlemiseks ning töötajate julgustamist asuma tööle ebatraditsioonilistele töökohtadele;
- meetmeid õigluse tagamiseks töölevõtmisel;
- meetmeid sobivate, tervislike ja ohutute töötingimuste tagamiseks;
- töötajate ning nende ametiühingutega konsulteerimise protseduure, mis tagavad naiste ja meeste tasakaalustatud esindatuse kõigis konsultatiiv- ja läbirääkimisi pidavais organites.

(b) vastuseisumine seksuaalsele ahistamisele töökohal, sätestades selgesti, et niisugune käitumine on vastuvõetamatu; ohvrite toetamine, selgete poliitikate juurutamine ja elluviimine väärteo toimepanijatega tegelemiseks ning teadlikkuse tõstmine antud küsimuses;

(c) töötajaskonna kujundamine kõigil organisatsiooni tasandil selliselt, et see peegeldaks kohaliku elanikkonna sotsiaalset, majanduslikku ja kultuurilist mitmekesisust;

(d) toetus kutsealase, ühiskondliku ja eraelu ühitamiseks ning selleks

- poliitikate juurutamine, mis võimaldavad seal, kus see on vajalik, kohandada tööaega ning pakkuda töötajatele võimalusi ülalpeetavate eest hoolitsemiseks;
- meeste julgustamine rakendamaks oma õigust võtta puhkust ülalpeetavate eest hoolitsemiseks.

AVALIKUD HANKED JA LEPINGUD

Artikkel 12

(1) Allakirjutanu tunnistab, et ta kannab avalike hangetega, sh toodete tarnimise lepingute, teenuste pakkumise ning ehitustöödega seotud ülesannete ning kohustuste täitmisel vastutust naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise eest.

(2) Allakirjutanu tunnistab, et nimetatud vastutus on erilise tähtsusega seal, kus allakirjutanu teeb ettepaneku sõlmida leping teise juriidilise isikuga elanikkonnale suunatud ning seadusega tema vastutusvaldkonda jääva olulise teenuse osutamiseks. Sellistel juhtudel tagab allakirjutanu, et juriidiline isik (sõltumata omandivormist), kellega leping sõlmitakse, omaks samasugust kohustust tagada ning edendada soolist võrdõiguslikkust, kui seda oleks teinud allakirjutanu, juhul kui ta oleks teenust otse pakkunud.

(3) Lisaks võtab allakirjutanu seal, kus ta seda vajalikuks peab, kohustuse astuda alljärgnevaid samme:

(a) arvestada iga lepingu puhul, mida ta sõlmida kavatseb, lepingu poolt sugupooltele avaldatavat mõju ning võrdõiguslikkuse edendamise seaduslikke võimalusi;

(b) tagada, et lepingu punktid arvestaksid lepingu soolise võrdõiguslikkusega seotud eesmärke;

(c) tagada, et lepingu muud tingimused arvestaksid lepingu soolise võrdõiguslikkusega seotud eesmärke;

(d) kasutada Euroopa Liidu avalikke hankesid reguleerivate õigusaktidega antud õigust kehtestada hangete täitmisel sotsiaalsete kaalutlustega seotud tingimusi;

(e) panna oma tööjaile või nõustajatele vastutus avalike hangetega seotud ülesannete ning soolise võrdõiguslikkusega seotud aspektide teadvustamise eest töövõtjate poolt, tehes seda ka koolituse kaudu;

(f) tagada, et põhilepingu tingimused sisaldaksid nõuet, mille kohaselt soolise võrdõiguslikkuse edendamise nõuet täidavad ka alltöövõtjad.

TEENUSTE PAKKUMINE

Artikkel 13

Haridus ja elukestev õpe

(1) Allakirjutanu tunnistab kõigi inimeste õigust haridusele ning lisaks õigust ligipääsule igasugusele kutsealasele ja täiendkoolitusele. Allakirjutanu tunnistab hariduse elutähtsat rolli

inimese igal eluetapil võrdsete võimaluste tagamisel, elus toimetuleku ning tööalaste oskuste andmisel ning uute võimaluste loomisel kutse- ja tööalaseks arenguks.

(2) Allakirjutanu kohustub oma pädevusvaldkondade piires tagama ning edendama naiste ja meeste, tütarlaste ja poiste võrdset ligipääsu haridusele, tööalasele ja täiendkoolitusele.

(3) Allakirjutanu tunnistab vajadust kaotada hariduse andmisel igasugused stereotüüpsed arusaamad naiste ja meeste rollidest. Ta võtab endale sel eesmärgil kohustuse rakendada ja edendada vastavalt vajadusele alljärgnevat meetmeid:

- koolides ja teistes haridusprogrammides kasutatavate õppematerjalide ja -meetodite läbivaatamine tagamaks, et nad võitlevad stereotüüpsete hoiakute ja praktika vastu;
- erilised meetmed julgustamaks mittetraditsioonilisi karjäärivalikuid;
- demokraatlikes protsessides naiste ja meeste võrdset osalemist rõhutavate elementide sisseviimine kodaniku- ja kodanikuks olemise õpetusse.

(4) Allakirjutanu tunnistab, et koolide ja haridusasutuste juhtimise viis annab lastele ettekujutuse juhtimisest. Seetõttu kohustub allakirjutanu edendama naiste ja meeste võrdset esindatust kooli juhtimise ja haldamise kõigil tasanditel.

Artikkel 14

Tervis

(1) Allakirjutanu tunnistab kõigi inimeste õigust heale füüsilisele ja vaimsele tervisele ning kinnitab, et naiste ja meeste ligipääs kvaliteetsele arstiabile ja ravile ning haiguste ennetamisele etendavad olulist rolli selle õiguse teostamisel.

(2) Allakirjutanu tunnistab, et naistele ja meestele võrdsete võimaluste tagamisel hea tervisliku seisundi nautimiseks ning nende ligipääsul arstiabile ja tervishoiuteenustele tuleb arvestada naiste ja meeste erinevaid vajadusi. Lisaks tunnistavad nad, et erinevad vajadused ei tulene mitte üksnes bioloogilistest teguritest, vaid ka erinevustest elu- ja töötingimustes ning stereotüüpsetest hoiakutest ja oletustest.

(3) Allakirjutanu kohustub oma vastutusvaldkonna piires astuma kõiki vajalikke samme elanike võimalikult hea tervisliku seisundi tagamiseks. Sel eesmärgil kohustub allakirjutanu rakendama vastavalt vajadusele meetmeid, mille hulgas on

- sugupoolte aspekti lülitamine arstiabi ja tervishoiuteenuste kavandamisse, ressurssidega varustamisse ning teenuste osutamisse;
- tagamine, et terviseedendusega seotud, sh tervislikku toitumist ning füüsilise tegevuse tähtsust propageerivad tegevused arvestaksid naiste ja meeste erinevaid vajadusi ja hoiakuid;
- tagamine, et tervishoiutöötajad, sh terviseedendusega tegelejad, oleksid teadlikud sellest, kuidas sugu tervishoiuteenuseid ja arstiabi mõjutab ning arvestaksid naiste ja meeste erinevaid kogemusi antud valdkonnas;
- tagamine, et naistel ja meestel oleks ligipääs tervist puudutavale asjakohasele informatsioonile.

Artikkel 15

Sotsiaalhoolekanne ja teenused

(1) Allakirjutanu tunnistab, et igal inimesel on õigus vajalikele sotsiaalteenustele ning õigus saada vajadusel sotsiaalabi.

(2) Allakirjutanu tunnistab, et naistel ja meestel on erinevad vajadused, mis võivad olla põhjustatud nende sotsiaalsetest ja majanduslikest tingimustest ning muudest teguritest. Tagamaks, et naistel ja meestel oleks võrdne ligipääs sotsiaalhoolekandele ning sotsiaalteenustele, rakendab allakirjutanu kõiki põhjendatud meetmeid selleks, et

- lülitada sugupoolte aspekt sotsiaalhoolekande ja tervishoiuteenuste kavandamise, ressurssidega varustamise ning sotsiaalhoolekande ja sotsiaalteenuste osutamisse;
- tagada, et sotsiaalhoolekande ja sotsiaalteenuste pakkujad oleksid teadlikud mõjust, mida sugu nimetatud teenustele avaldab ning arvestaksid naiste ja meeste erinevaid kogemusi.

Artikkel 16 Lastehoid

(1) Allakirjutanu tunnistab seda olulist rolli, mida kvaliteetne ja taskukohane ning kõigile lapsevanematele ja hooldajatele rahakoti suurusest sõltumatult kättesaadav lastehoid naiste ja meeste tõelise võrdõiguslikkuse saavutamise ning töö-, ühiskondliku ja eraelu ühitamise seisukohast etendab. Lisaks tunnistab allakirjutanu niisuguse lastehoiu panust kohaliku kogukonna ning ühiskonna majandusliku ja sotsiaalse elu edendamisse ning ülesehitusse.

(2) Allakirjutanu kohustub võtma niisuguse lastehoiuteenuse osutamise ja edendamise, kas otse või läbi teiste teenuse pakkujate, üheks oma prioriteediks. Lisaks kohustub ta julgustama sellist teenust pakkuma ka teisi, sh kohalikke tööandjaid, kes võiks teenust pakkuda või selle osutamist toetada.

(3) Allakirjutanu tunnistab samuti, et laste kasvatamise eest peaksid ühiselt vastutama naised ja mehed ning ühiskond tervikuna ning ta kohustub võitlema soostereotüüpidega, mille kohaselt laste hoidmine on eelkõige naiste ülesanne.

Artikkel 17 Hoolitsemine teiste ülalpeetavate eest

(1) Allakirjutanu tunnistab, et naistel ja meestel on kohustus hoolitseda peale laste ka teiste ülalpeetavate eest ning et see kohustus võib mõjutada nende võimalusi osaleda täiel määral majandus- ja sotsiaalses elus.

(2) Allakirjutanu tunnistab lisaks, et sellised hooldamise ülesanded langevad eelkõige naiste õlule ning takistavad naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamist.

(3) Allakirjutanu kohustub sellise ebavõrdsusega võitlema ning vastavalt vajadusele

- võtab kvaliteetse ja taskukohase ülalpeetavate eest hoolitsemise teenuse pakkuja – tehes seda ise või teiste teenuse pakkujate kaudu – ja edendamise üheks oma prioriteediks;
- toetab hooldamise kohustuse tõttu sotsiaalsesse isolatsiooni jäänud inimesi ning püüab luua neile võimalusi;
- korraldab kampaaniaid sellise stereotüüpse suhtumise vastu, mis eeldab, et ülalpeetavate eest hoolitsemine on eelkõige naiste kohustus.

Artikkel 18 Sotsiaalne kaasatus

(1) Allakirjutanu tunnistab, et igal inimesel on õigus kaitsele vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse eest ning et üldiselt kannatavad naised sotsiaalse tõrjutuse all enam, kuna neil on halvem ligipääs ressurssidele, kaupadele, teenustele ja võimalustele kui meestel.

(2) Allakirjutanu võtab kohustuse rakendada kõigis oma teenustes ja tegevustes ning koostöö tegemisel sotsiaalpartneritega üldises koordineeritud raamistikus meetmeid selleks, et

- edendada kõigi sotsiaalses tõrjutuses või vaesuses elavate või sinna sattuda võivate inimeste ligipääsu töökohtadele, eluasemele, koolitusele, haridusele, kultuurile, informatsioonile ja kommunikatsioonitehnoloogiatele, sotsiaal- ja arstiabile;
- tunnistada sotsiaalselt tõrjutud naiste erilisi vajadusi ja nende erilist olukorda;
- aidata kaasa nais- ja meesmigrantide integreerimisele, võttes seejuures arvesse nende spetsiifilisi vajadusi.

Artikkel 19 **Eluase**

(1) Allakirjutanu tunnistab õigust eluasemele ning kinnitab, et ligipääs kvaliteetsele eluasemele on inimese üks kõige tähtsamaid vajadusi ning eluliselt oluline nii inimesele endale kui tema perekonnale.

(2) Allakirjutanu tunnistab samuti, et naistel ja meestel on sageli spetsiifilised ja erinevad eluasemega seotud vajadused, mida peab täiel määral arvestama, sealhulgas nt asjaolu, et

(a) naistel on keskmiselt väiksemad sissetulekud ning ressursid kui meestel ja seetõttu on vaja pakkuda naistele taskukohast eluaset;

(b) naised on perekonnapead enamuses üksikvanemaga peredes, millest tuleneb ka sotsiaalkorterite vajadus;

(c) kodutute hulgas on ülekaalus riskigruppidesse kuuluvad mehed.

(3) Allakirjutanu kohustub seetõttu vastavalt vajadusele:

(a) pakkuma ning aitama kaasa kõigile inimestele ligipääsu tagamisele piisava suuruse ning kvaliteediga eluasemele, elamisväärsele elukeskkonnale ning elutähtsatele teenustele;

(b) astuma samme kodutuse ärahoidmiseks ning pakkuma kodututele abi, lähtudes nende vajadustest, nende kaitsetusest ning mittediskrimineerimisest;

(c) aitama oma pädevuse raames teha eluaseme hind jõukohaseks neile, kellel puuduvad piisavad ressursid.

(4) Allakirjutanu kohustub samuti tagama ning edendama naiste ja meeste võrdset õigust olla üürnik, oma kodu omanik või muu vara valdaja; kasutama sel otstarbel oma volitusi ning mõjutama olukorda selliselt, et naistel oleks võrdne ligipääs hüpoteekidele ning muule rahalisele abile ning eluasemega seotud laenudele.

Artikkel 20 **Kultuur, sport ja huvitegevus**

(1) Allakirjutanu tunnistab iga inimese õigust osaleda kultuurielus ning nautida kunsti.

(2) Lisaks avaldab allakirjutanu tunnustust rollile, mida sport etendab kogukonna elus ning tervisele omatava õiguse tagamisel, nii nagu seda sätestab artikkel 14. Allakirjutanu tunnustab samuti, et naistel ja meestel on õigus võrdsele ligipääsule kultuurilisele ja huvitegevusele ning spordile, ning vastavatele rajatistele.

(3) Allakirjutanu tunnustab, et naistel ja meestel võivad kultuuri, spordi ja huvitegevuse valdkonnas olla erinevad vajadused ning et need võivad olla põhjustatud soolistel stereotüüpidel põhinevatest hoiakutest ning neist lähtuvatest tegevustest ning kohustub seetõttu rakendama ning edendama vastavalt vajadusele meetmeid, millede hulka kuuluvad:

- selle tagamine, et naistele ja meestele, tütarlastele ja poistele pakutakse mõistlikul määral võrdselt võimalusi spordi ja huvide ning kultuuri harrastamiseks ning et neil oleks võrdne ligipääs vastavatele rajatistele;
- naiste ja meeste, poiste ja tütarlaste julgustamine, et nad tegeleksid võrdselt spordiga ning osaleksid võrdselt kultuurilistes tegevustes, sealhulgas neis, mida traditsiooniliselt peetakse esmajoones "naiste" või "meeste" tegevusteks
- kunstnike ning kultuuri- ja spordiühenduste julgustamine, et nad edendaksid selliseid kultuurilisi ja sportlikke tegevusi, mis seavad kahtluse alla stereotüüpsed arusaamad naistest ja meestest;
- avalike raamatukogude julgustamine, et nad loobuks raamatute ja materjalide hankimisel ning oma teenuste propageerimisel soostereotüüpsetest lähenemistest.

Artikkel 21

Ohutus ja turvalisus

(1) Allakirjutanu tunnustab iga naise ja mehe õigust turvatundele ja liikumisvabadusele ning seda, et neid õigusi ei saa vabalt ja võrdselt rakendada, kui naistel ja meestel puudub kindlus- ja turvatunne nii era- kui avalikus sfääris või nad tunnevad end ohustatuna ja ebaturvaliselt.

(2) Allakirjutanu tunnustab samuti, et naised ja mehed – osaliselt tingituna nende erinevatest kohustustest või elustiilist – seisavad silmitsi erinevate ohutuse ja turvalisuse probleemidega, ning selliste probleemidega tuleb tegelda.

(3) Seetõttu kohustub allakirjutanu

(a) analüüsima sugupoolte aspektist naiste ja meeste ohutust ja turvatunnet mõjutavate juhtumite (sealhulgas üksikisiku suhtes toimepandud tõsiste kuritegude) hulka ja olemust kajastavat statistikat ning vajadusel mõõtma kuriteo toimepanemise ees tuntava ning muudest ohuallikatest lähtuva hirmu suurust ja sisu;

(b) töötama välja ning rakendama strateegiaid, poliitikaid ja tegevusi, sealhulgas spetsiifilisi meetmeid parandamiseks kohalikku füüsilist keskkonda ja selle elemente (nt liiklussõlmed, parklad, tänavavalgustus), täpsustamaks politsei patrullipiirkondi ning täiustamaks kaasnevaid teenuseid, et tagada naiste ja meeste suurem turva- ja kindlustunne ning püüda vähendada nende muret turva- ja kindlustunde puudumise pärast.

Artikkel 22

Sooline vägivald

(1) Allakirjutanu tunnustab, et eelkõige naisi mõjutav sooline vägivald kujutab endast põhiliste inimõiguste rikkumist ning kuritegu inimese väärkuse ning tema füüsilise ja vaimse puutumatus vastu.

(2) Allakirjutanu tunnistab, et sooline vägivald tuleneb kuriteo toimepanija arusaamast, mille kohaselt üks sugupool omab võimu ebavõrdse jaotumise tõttu ülemvõimu teise sugupoole üle.

(3) Allakirjutanu kohustub seetõttu välja töötama ning tugevdama soolise vägivallaga võitlemise poliitikaid ja tegevusi, mille hulgas on:

- ohvrite abistamiseks mõeldud tugistruktuuride loomine või toetamine;
- avaliku teabe kättesaadavaks tegemine kõigis enamkasutatavates kohalikes keeltes abisaamise võimaluste kohta antud piirkonnas;
- tagamine, et spetsialistid oleksid saanud väljaõppe ohvrite kindlakstegemiseks ja toetamiseks;
- tagamine, et asjakohaste asutuste, sh politsei, tervishoiu ja elamispinna küsimustega tegelevate asutuste töö oleks hästi koordineeritud;
- teadlikkuse tõstmise kampaaniate ja koolitusprogrammide korraldamine potentsiaalsetele ja reaalsele ohvritele ja kuriteo toimepanijaile.

Artikkel 23 Inimkaubandus

(1) Allakirjutanu tunnistab, et inimkaubandus kui kuritegu, mille ohvriks langevad eelkõige naised ja tütarlapsed, kujutab endast põhiliste inimõiguste rikkumist ning kuritegu inimese väärkuse ning tema füüsilise ja vaimse puutumatus vastu.

(2) Allakirjutanu kohustub töötama välja ning tugevdama poliitikaid ja tegevusi inimkaubanduse ärahoidmiseks, mille hulka kuuluvad

- teavitamise ja teadlikkuse tõstmise kampaaniad;
- ohvrite kindlakstegemise ning toetamise eest vastutavatele spetsialistidele mõeldud koolitusprogrammid;
- nõudluse vähendamisele suunatud abinõud;
- ohvrite abistamiseks kavandatud meetmed, sh ligipääs arstiabile, piisavale ja turvalisele eluasemele ning tõlketeenusele

PLANEERIMINE NING SÄÄSTEV ARENG

Artikkel 24 Säästev areng

(24) Allakirjutanu tunnistab, et oma piirkonna tuleviku kujundamise strateegiate kavandamisel ja väljatöötamisel tuleb täiel määral austada säästva arengu põhimõtteid, mis hõlmavad majanduslike, sotsiaalsete, keskkonna-alaste ja kultuuriliste aspektide tasakaalustatud integreerimist, arvestades seejuures eriti vajadust edendada ja saavutada naiste ja meeste võrdõiguslikkust.

Artikkel 25 Linna- ja kohalik planeerimine

(1) Allakirjutanu tunnistab oma ruumilise, transpordi-, majandusarengu ja maakasutuse poliitikate ja plaanide tähtsust selliste tingimuste loomisel, mille raames võib täielikumalt saavutada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kohalikus elus.

(2) Allakirjutanu kohustub tagama, et niisuguste poliitikate ja plaanide väljatöötamisel, vastuvõtmisel ning elluviimisel

- arvestatakse täielikult vajadusega edendada võrdõiguslikkust kõikides kohaliku elu aspektides;
- arvestatakse naiste ja meeste spetsiifilisi vajadusi nt seoses tööga, ligipääsuga teenustele ja kultuurielule, haridusega ja perekondlike kohustustega, tuginedes asjakohastele kohalikele ja muudele andmetele, sealhulgas allakirjutanu enda sugupoolte aspektist teostatud analüüsidele;
- võetakse vastu kvaliteetseid ideelahendusi, mis arvestavad naiste ja meeste spetsiifilisi huvisid.

Artikkel 26 **Mobiilsus ja transport**

(1) Allakirjutanu tunnistab, naiste ja meeste jaoks on mobiilsus ning ligipääs transpordivahenditele olulisteks tingimusteks selleks, et nad saaksid rakendada oma õigusi, täita ülesandeid ning viia ellu tegevusi, mille hulka kuulub ka ligipääs tööle, haridusele, kultuurile ja elutähtsatele teenustele. Allakirjutanu tunnistab samuti, et omavalitsuse või piirkonna edu sõltub olulisel määral efektiivse ja kvaliteetse transpordi infrastruktuuri ja ühiskondliku transpordi väljaarendamisest.

(2) Allakirjutanu tunnistab samuti, et naistel ja meestel on seoses mobiilsuse ning transpordiga sageli erinevad vajadused ning transpordi kasutamise moodused, mis tulenevad sellistest teguritest nagu sissetulek, teiste eest hoolitsemise vajadus ja tööaeg, ning et seetõttu on naised ühiskondliku transpordi kasutajate hulgas rohkem kui mehi.

(3) Allakirjutanu võtab seetõttu endale kohustuse

(a) võtta arvesse naiste ja meeste mobiilsusega seotud vajadusi ning transpordi kasutamise mooduseid, sh nii linna- kui maapiirkondades;

(b) tagada, et omavalitsuse territooriumil elanikele kättesaadavad transporditeenused aitaksid kaasa naiste ja meeste nii spetsiifiliste kui neile ühiste vajaduste rahuldamisele ning naiste ja meeste tegeliku võrdõiguslikkuse saavutamisele kohalikus elus.

(4) Allakirjutanu kohustub ka järjepidevalt täiustama ühiskondliku transpordi teenuseid, sealhulgas erinevaid transpordiühendusi nii omal territooriumil kui selleks, et rahuldada naiste ja meeste spetsiifilisi ning ühiseid vajadusi regulaarse, taskukohase, ohutu ja kättesaadava transpordi järele ning et aidata kaasa selle jätkusuutlikule arengule.

Artikkel 27 **Majanduslik areng**

(1) Allakirjutanu tunnistab, et tasakaalustatud ja jätkusuutlik majanduslik areng omab eduka omavalitsuse või regiooni suhtes elutähtsat rolli ning et selle valdkonna tegevused ja teenused võivad oluliselt kaasa aidata naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisele.

(2) Allakirjutanu tunnistab vajadust suurendada naiste tööhõivet ning selle kvaliteeti ning tunnistab samuti, et pikaajalise töötusega ning tasustamata töödega seotud vaesusrisk on eriti kõrge naiste puhul.

(3) Allakirjutanu võtab endale kohustuse arvestada majandusliku arenguga seotud tegevuste ja teenuste juures täiel määral naiste ja meeste vajadusi ja huvisid ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise võimalusi ning kohustub astuma sel eesmärgil vajalikke samme. Niiisuguste sammude hulgas võib olla

- abi osutamine naisettevõtjaile;
- tagamine, et ettevõtetele antav finants- ja muu abi edendaks soolist võrdõiguslikkust;
- naistest õppurite julgustamine omandama oskusi ning kvalifikatsiooni, mida läheb vaja traditsiooniliselt meestele sobivaiks peetavatel töökohtadel ning ka vastupidi;
- tööandjate julgustamine, et nad värbaksid naispraktikante ja –õppureid seoses oskuste, kvalifikatsiooni ja töökohtadega, mida traditsiooni kohaselt peetakse "meestele" sobivaiks ja vastupidi.

Artikkel 28 Keskkond

(1) Allakirjutanu tunnistab oma vastutust sammude astumise eest omal territooriumil keskkonna tõhusaks kaitsmiseks ning keskkonnaseisundi parandamiseks, sh jäätmete, müra, õhu kvaliteedi, bioloogilise mitmekesisuse ning kliimamuutuste mõjuga seonduvate kohalike poliitikate osas. Ta tunnistab naiste ja meeste õigust saada keskkonnaga seotud teenustest ja poliitikatest ühtmoodi kasu.

(2) Allakirjutanu tunnistab, et et naiste ja meeste elustiilid erinevad mitmest aspektist ning et naiste ja meeste puhul on tendents kasutada erinevalt ka kohalikke teenuseid, avalikke kohti ja avatud ruumi ning et naised ja mehed puutuvad kokku erinevate keskkonnaprobleemidega.

(3) Allakirjutanu kohustub seetõttu arvestama oma keskkonnapoliitikate ja –teenuste väljatöötamisel täielikult ning naiste ja meeste suhtes võrdsel määral naiste ja meeste spetsiifiliste vajaduste ja elustiilidega ning samuti põlvkondade solidaarsuse põhimõttega.

KOHALIKU ELU KORRALDAJA

Artikkel 29 Kohalik omavalitsus kui kohaliku elu korraldaja

(1) Allakirjutanu kui oma territooriumil elluviidavate tegevuste korraldaja tunnistab ülesannete täitmisel ning pädevuste rakendamisel seda olulist rolli, mida asjade tõhus korraldus ning tarbijakaitse kohalike elanike turvalisuse ning heaolu tagamisel etendavad ning seda, et vastavad tegevused võivad naistele ja meestele erinevat mõju avaldada.

(2) Allakirjutanu kohustub oma korraldusliku rolli täitmisel arvestama naiste ja meeste spetsiifilisi vajadusi, huvisid ja tingimusi.

SÕPRUSSIDEMED JA RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Artikkel 30

(1) Allakirjutanu tunnistab kohalike ja regionaalsete omavalitsuste sõprussidemete ning Euroopa ja rahvusvahelise koostöö suurt tähtsust kodanike tihedamal liitmisel, üksteiselt õppimise ning riigipiire ületava üksteisemõistmise edendamisel.

(2) Allakirjutanu kohustub sõprussidemete, Euroopa ja rahvusvahelise koostöö edendamisel:

- kaasama niisugustesse tegevustesse võrdsuse põhimõttel erineva taustaga naised ja mehed;
- kasutama sõpruskoostööd ning Euroopa ja rahvusvahelisi partnerlussuhteid naiste ja meeste võrdõiguslikkust puudutava kogemustevahetuse ja üksteiselt õppimise platvormina;
- lõimima soolise võrdõiguslikkuse aspekti oma detsentraliseeritud koostööga seotud tegevustesse.